

самолюбива суетна душевност не познаваха, както и не познаваха мътната, противоречива и трагична душа на Яворов, най-близък до Ботев, отдалечен само по време от него – характерно явление в един народ, който късно се е освободил от робство и комуто липсва културна почва, за да го крепи и пази душевното му равновесие. Яворов носеше в себе си трагедията на българския интелегент. Неговата „Нощ“, която и днес продължава с тъмнината и смътните предчувствия за нещо гибелно, невъзможно да се осъзнае и разбере. Това страшно стихотворение е пределът, до който се издига нашата поетична вглъбеност и самопознание. Бъдещият гениален български поет, ако е описано да се роди, би трябвало да започне от него...²

Това преклонение на Емилиян Станев пред поезията на Яворов подчертават и авторите на спомени за него, които наскоро излязоха като книга.³ Не бива да пропуснем и още един факт: за прототип на д-р Янакиев в романа си „Иван Кондарев“ той използва личността на действително живелия в гр. Елена д-р Христо Момчилов, който е бил влюбен в Мина Тодорова и по тази причина не се оженва никога след смъртта ѝ. Това потвърждава в спомените си и А. Ю. Бакалова, озаглавени: „Моего приятелство с Минка Ю. Тодорова, най-голямата любов на Яворов“. В този спомен Бакалова разказва как заедно с д-р Момчилов отиват в дома на Мина Тодорова в гр. Елена да правят годеж с подаръци и т.н. и Мина Тодорова бяга, с което осуetyава годежа.⁴ Самият Яворов използва д-р Момчилов за прототип на героя си Васко Чипиловски в драмата „В полите на

² Станев, Ем. *Недописани спомени*. – В: Станев, Ем. *Събрани съчинения*. Т. 7., С., БП, 1983, с. 26. Тези недовършени спомени на Ем. Станев са писани вероятно в края на 1976 г. Ето какво четем и в неговия Дневник на 11 януари 1978 г.: „За Яворов. Честваме стогодишнината му в Чирпан. С какво Яворов привлича и днес интереса на младите? Мисля не само с трагедията си, с която се спекулира. Яворов е най-характерният пример за скитничеството на нашата интелигенция по идеи и идеали. И наистина неговото скитничество е ту към идеите на социализма, ту към народните борби за обединение (четничеството му в Македония), ту към френския символизъм на Верлен, Бодлер и пр. И накрая пълна неудовлетвореност, НОЩ, обърканост, смътно съзнание за нещо фатално и неизбежно, за някаква горчива орис и съдба, най-високата точка, връх на нашата поезия, пределът до който се издига поетичната ни вглъбеност и самопознание. Именно СКИТНИК ПО ИДЕАЛИ, най-близък до Ботев, отдалечен от него само по време, по епоха. В моите спомени съм обяснил по своему неговата трагедия...“ (Станев, Ем. *Дневници от различни години*. С., ЛИК, 2003, с. 131.)

³ *Спомени за Емилиян Станев*. Съст. Р. Пенчева. С., ЛИК, 2007, с. 354. По-подробно по този въпрос вж. спомените на Н. Станева, Й. Радичков, П. Тонков, П. Матев, Д. Николова.

⁴ Бакалова, А. Ю. *Моего приятелство с Минка Тодорова, най-голямата любов на Яворов*. – В: *Спомени за П. К. Яворов*. Съст. Милка Марковска. С., УИ „Климент Охридски“, 1989, с. 168–171.